

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΗΣ

Γιατί δεν έγινε η διανομή στα δημόσια κτήματα

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΟΚΟΥ
Καθηγητή Πανεπιστημίου

Γη είναι ένα από τα πιο πολύτιμο για το ανθρώπινο γένος Φυσικά Διαθέσιμα. Είναι μια βασική, μη ανανεώσιμη, συγκεκριμένη και αντικειμενικά πεπερασμένη "πλουτοπαραγωγική" πηγή ανυπολόγιστης σημασίας για τον άνθρωπο, τη ζωή και τη διαδικασία παραγωγής.

Συνάρτηση μιας σειράς από παράγοντες όπως π.χ. της γεωγραφικής της θέσης, της φυσικής της πραγματικότητας (μορφολογία, κλίμα κλπ) της γεωπολιτικής της θέσης και του κοινωνικοοικονομικού συστήματος που προσδιορίζει το καθεστώς των πάνω σ' αυτή ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και περιορισμών, η Γη, αποτελεί ταυτόχρονα:

- πεδίο με φυσική, οικονομική, κοινωνική ή άλλη «αξία», (σύμφωνα με το σύστημα αξιών της άρχουσας τάξης της κάθε κοινωνικής οργάνωσης),
- πεδίο άσκησης ανθρώπινων δραστηριοτήτων (σύμφωνα με τα ισχύοντα σε κάθε κοινωνική οργάνωση θεσμικά, κανονιστικά κλπ. πλαίσια και περιορισμούς),
- πεδίο χρήσης κι ικανοποίησης ανθρώπινων αναγκών (ζωής, κατοικίας, αναψυχής, πολιτιστικής δραστηριότητας κλπ.), (σύμφωνα με την επικρατούσα σε κάθε κοινωνική οργάνωση αντίληψη για την ιεράρχηση των σχετικών προτεραιοτήτων),
- πεδίο υλοποίησης μιας συγκεκριμένης (κάθε φορά) οικονομικοκοινωνικής πολιτικής, (σύμφωνα με τις βασικές επιλογές της κυρίαρχης ομάδας της κάθε κοινωνικής οργάνωσης),

- πεδίο ατομικής, κρατικής, κοινωνικής ή συλλογικής ιδιοκτησίας.

Κάτω απ' αυτές τις σχέσεις το Φυσικό Διαθέσιμο Γη μπορεί ν' αποτελεί (κι αποτελεί) δια Μέσου του χρόνου και σε συνάρτηση μ' αυτόν πεδίο: Χρήσης, Αξιοποίησης, Εκμετάλλευσης, Απομύζησης, Διασπάθισης, Εξάρτησης, Οικειοποίησης, Επέμβασης ή και Κατάκτησης κι η ιστορία, αλλά κι η καθημερινή μας εμπειρία είναι αντικειμενικοί κι αδιάψευστοι μάρτυρες αυτής της αλήθειας, πού απογράφει αξιόπιστα και την πολυδιάστατη φύση αλλά και το μέτρο της αξίας του.

Με βάση τώρα τον ορισμό του E. C. BANFIELD (Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών UNESCO 1972) ο όρος Πολιτική σημαίνει:

«τις διαδικασίες εκείνες της ανθρώπινης δράσης με τις οποίες τελείται η ρυθμίζεται ο ανταγωνισμός πού αφορά απ' τη μια μεριά στο «κοινό αγαθό», κι απ' την άλλη στα συμφέροντα των ομάδων».

Οι διαδικασίες αυτές συνεπάγονται πάντα την άσκηση ή τη διεκδίκηση της εξουσίας και εκφράζουν τα ζωτικά συμφέροντα των τάξεων και τις κάθε στιγμή αμοιβαίες σχέσεις τους.

Οι σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις τάξεις και κατά συνέπεια κι ή πολιτική τους, «έχουν την πηγή τους στην οικονομική τους κατάσταση και στο ρόλο πού διαδραματίζουν στην παράγω γη» (Μ. Ρόζενταλ - Π. Γιουντίν Φιλοσοφικό Λεξικό).

ΟΙ ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Είναι φανερό συνεπώς, ότι η Πολιτική Γης είναι: το σύνολο των διαδικασιών, πού καθορίζονται απ' τις κυρίαρχες επιλογές των κοινωνικών δυνάμεων πού βρίσκονται στην εξουσία, και πού διέπονται απ' το θεσμικό κι οργανωτικό - διοικητικό πλαίσιο πού αυτές επιβάλλουν, σχετικά με το Φυσικό Διαθέσιμο Γη, την κατοχή, τη διάθεση και τη χρήση του σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Η πολιτική γης έτσι, μπορεί να ασκείται : (α) ειδικότερα στον αστικό χώρο, (οπότε τα μέτρα της μπορούν ν' αφορούν σε πολεοδομικές ρυθμίσεις και να συγκροτούν μια «πολεοδομική πολιτική») (β) ν' αναφέρεται στον αγροτικό χώρο, οπότε συσχετίζεται με τη γενικότερη «αγροτική πολιτική», ή τέλος (γ) γενικότερα να εντάσσεται στη συνολική χωροταξική πολιτική, στην οποία το Φυσικό Διαθέσιμο Γη, διατηρεί

το δυναμικό κι ολοκληρωμένο χαρακτήρα του, ως του πεδίου πάνω στο οποίο μπορούν να ασκηθούν πολυδιάστατες οικονομικοκοινωνικές κλπ. δραστηριότητες.

ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

Μια σειρά από καθημερινές, πολλές φορές καταλυτικές πάνω στην ίδια μας τη ζωή και την ποιότητα της, εμπειρίες μας, μπορούν να περιγράψουν με τον πιο κατανοητό τρόπο το πώς ασκείται απ' τις δυνάμεις πού βρίσκονται στην εξουσία στην πατρίδα μας η Πολιτική Γης.

Τέτοιες είναι:

- η μυθοποίηση της ατομικής Ιδιοκτησίας γης ως της

- ασφαλέστερης επένδυσης και θεμέλιου του κοινωνικού καθεστώτος (συνταγματικά / θεσμικά πλαίσια),
- οι «υπερανεπτυγμένοι» πυρήνες των αστικών κέντρων, κι η «αστική αξιοποίηση», που σημαδεύουν την αχαλίνωτη κερδοσκοπία πάνω στη γη με τη ραγδαία, αλματώδη κι ανισόμετρη αύξηση της τιμής της γης, (σύμφωνα με τα συμφέροντα των τάξεων που μπορούν να κατέχουν τη γη και να την εκμεταλλεύονται με τρόπο που να στηρίζουν τις κοινωνικές δυνάμεις που βρίσκονται στην εξουσία),
  - η απομύζηση του φυσικού διαθέσιμου γη με την εντατική «εκμετάλλευση» κάθε μέτρου γης, μ' αποτέλεσμα τον πρακτικά μηδενισμό της γης που μένει για κοινωνικές λειτουργίες κι αναψυχή,
  - ο κατακερματισμός της- αστικής και γεωργικής γης, ο απόλυτα αντιπαραγωγικός πολυτεμαχισμός και η διασπορά των γεωργικών / αγροτικών εκμεταλλεύσεων,

- η συγκέντρωση κι η διασφάλιση της τεράστιας έγγειας ιδιοκτησίας της Εκκλησίας,
- η ύπαρξη και διατήρηση τσιφλικιών,
- η ασύδοτη κι ανεξέλεγκτη δράση των οικοπεδοφάγων καταπατητών κι η νόθα αστικοποίηση της αγροτικής γης,
- η εγκατάλειψη της υπαίθρου απ' το παραγωγικό της δυναμικό κι η σώρευση πληθυσμού με παρασιτικές σε μεγάλο βαθμό απασχολήσεις στα αστικά κέντρα,
- το πρόβλημα των αυθαιρέτων,
- η μη θεσμοθέτηση στην Ελλάδα του Εθνικού Κτηματολογίου, ως αξιόπιστης βάσης, γνώσης, απογραφής και χαρτογράφησης (ποιοτικά και ποσοτικά) της δημόσιας γης, της εθνικής δασικής μας περιουσίας, της γης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κι ακόμα της γης κάθε απασχόλησης, ιδιοκτησίας και χρήσης
- το παιγνίδι των συντελεστών δόμησης, κλπ.

ΔΙΑΛΕΧΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ - ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΗΣ

Για να αντιληφθούμε όμως τη διαλεχτική σχέση της ιδιοκτησίας με την Πολιτική Γης στη χώρα μας, θα πρέπει να την παρακολουθήσουμε στην ιστορική τους εξέλιξη απ' την απελευθέρωση και δώθε, με στοιχείο αναφοράς την υλική βάση άσκησης αυτής της Πολιτικής, τις Εθνικές Γαίες και τις Διανομές τους.

Η οποιαδήποτε πολιτική γης, είναι φανερό ότι καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό απ' τις συγκεκριμένες συνθήκες που προσδιορίζουν τη διάρθρωση και το διαχειριστικό καθεστώς της ιδιοκτησίας πάνω στη γη, και που επηρεάζονται καταλυτικά, απ' τη φύση και το χαρακτήρα της υφιστάμενης κοινωνικής οργάνωσης, την ιστορική εξέλιξη της, αλλά και την παρέμβαση (αποφασιστική ή όχι) των ομάδων του πληθυσμού που δεν έχουν δικαιώματα ιδιοκτησίας στη γη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η έναρξη του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα του 1821 βρήκε την Ελλάδα:

α) με μεγάλες ιδιοκτησίες στις πεδιάδες, τσιφλικάδων, προεστώτων και μοναστηριών που διατηρήθηκαν απ' τα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας χωρίς σε σοβαρό βαθμό να θιγούν απ' την τουρκική κατοχή,

β) με μικρές ιδιοκτησίες χριστιανών στα ορεινά και στα νησιά,

γ) με μεγάλες κρατικές τουρκικές ιδιοκτησίες (ζιαμέτια και τιμάρια) που παραχωρήθηκαν απ' το Σουλτάνο σε Τούρκους ζαΐμηδες και σπαχήδες ως ανταμοιβή τους για στρατιωτικές υπηρεσίες και μόνο για ισόβιο εκμετάλλευση,

δ) με ισλαμικές εκκλησιαστικές ιδιοκτησίες (βακούφικα).

ε) με αγροληψίες, εμφυτεύσεις κι εδαφονομές κάτω από φεουδαρχικές σχέσεις παραγωγής στα Βενετοκρατούμενα ελληνικά εδάφη,

στ) με τούρκικα τσιφλίκια, (όπως εξελίχθηκαν πολλά απ' τα τιμάρια και ζιαμέτια, ως αποτέλεσμα της κληρονομικής διαδοχής της νομής τους, αλλά και της σταδιακής ανεξαρτητοποίησης των ζαΐμηδων και σπαχήδων απ' την κεντρική Οθωμανική Διοίκηση),

ζ) με λίγες μεγάλες ιδιοκτησίες καθολικών ευγενών στα νησιά του Αιγαίου.

Μετά τα πρωτόκολλα της Πετρούπολης 1826 και του Λονδίνου 1827, 1828, 1830 και 1832 που αναγνώρισαν την ίδρυση και την ανεξαρτησία, και μετά τη συνθήκη

της Κωνσταντινούπολης (27.6.1832) που διαρρύθμισε τα σύνορα της απελευθερωμένης Ελλάδας, (Πελοπόννησος, Στερεά Ελλάδα, Κυκλάδες και Εύβοια), ή διάρθρωση και το διαχειριστικό καθεστώς της ιδιοκτησίας στη γη, διαφοροποιήθηκε περιθωριακά και μόνο.

Εκτός απ' τα μεγάλα κτήματα των Τούρκων που αποτέλεσαν τα πρώτα Δημόσια Κτήματα, τις Εθνικές Γαίες της Ελλάδας, διατηρήθηκαν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας στη γη τόσο των Τούρκων που παρέμειναν, όσο και των Ελλήνων γαιοκτημόνων προεστώτων και τσιφλικάδων.

ΟΙ «ΕΘΝΙΚΕΣ ΓΑΙΕΣ»

Στοιχείο λοιπόν βασικό για την πολιτική γης που ασκήθηκε στην Ελλάδα απ' το 1821 κι εδώθε, ήταν αντικειμενικά οι «Εθνικές Γαίες» (οι μισές περίπου απ' τις καλλιεργούμενες εκτάσεις στην Ελλάδα), κι ο τρόπος με τον οποίο αυτές διατέθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν παραγωγικά, ανάλογα με τις δυνάμεις που βρίσκονταν κάθε φορά στην εξουσία, τις συγκεκριμένες ανάγκες του λαού και του τόπου και τις οικονομικοκοινωνικές συνθήκες της κάθε περιόδου.

Οι «Εθνικές Γαίες» αποτέλεσαν απ' την αρχή του αγώνα ακόμη και κίνητρο αλλά και «ύλη» βάσης του αγωνιζόμενου Έθνους.

Σα σταθερή και υπαρκτή αξία και περιουσία Εθνική, (α) με το Νόμο της 7.5.1822 (Βουλευτικό) διατίθεται σε μισθός (1 στρέμμα — 1,5 κάθε μήνα αναδρομικά απ' τη μέρα κατάταξης του κάθε στρατιώτη), (β) με το ψήφισμα ΙΑ της 8.4.1827, και το ψήφισμα Κ της 5.5.1827, της Γ' Εθνικής Συνέλευσης της Τροιζήνας κι ακόμα με το ψήφισμα Ε της 29.7.1829 της Δ' Εθνικής Συνέλευσης του Άργους θεωρούνται διανεμητές στους αγωνιστές της Επανάστασης, (γ) με το ψήφισμα Ι (8.2.1832) θεωρούνται διανεμητές πέρα απ' τους αγωνιστές και στις χήρες, τα ορφανά και τα θύματα του αγώνα εθνικές γαίες έκτασης 1.500.000 στρεμμάτων. Όπως όμως πολλές φορές συνέβη από τότε η Ελλάδα, νόμοι και ψηφίσματα έμειναν ανεκτέλεστα και μια πολιτική που θεωρητικά τουλάχιστον έδινε και κοινωνική υπόσταση στον Εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ «ΔΙΑΝΟΜΕΣ»

Οι εκτάσεις των πρώτων Δημόσιων Κτημάτων (Εθνικών Γαιών), περίπου 10.000.000 στρέμματα, δόθηκαν για καλλιέργεια με μίσθωση (γαιόμορο 30% κι αργότερα 25ο/ο της σοδειάς) κι απ' αυτή τη μίσθωση φανερά ευνοήθηκαν και πάλι οι γαιοκτήμονες (που αντικειμενικά είχαν τη δυνατότητα να αναλάβουν τις ευθύνες της), ενώ οι Έλληνες καλίγοι, απλά άλλαξαν αφεντικά.

Έτσι για τους περισσότερους αγωνιστές του '21, η λήξη του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα δε σήμανε κανενός είδους κοινωνική απελευθέρωση και βελτίωση των συνθηκών δουλειάς και ζωής. Οι πρώτες και σε μικρή έκταση παραχωρήσεις Εθνικών Γαιών έγιναν για αποζημίωση κι ανταμοιβή αγωνιστών και στρατιωτικών της Επανάστασης. Κι απ' αυτή τη διαδικασία

επωφελήθηκαν άμεσα ή έμμεσα, κύρια οι προεστώτες και οι μεγάλοι γαιοκτήμονες.

Είναι φανερό έτσι ότι 22 χρόνια μετά την έναρξη της Επανάστασης του 1821, κι απ' τα 10.000.000 στρέμματα στα όποια υπολογιζόταν οι Εθνικές Γαίες, μόνο 145.088 στρέμματα κι αυτά με πώληση σε δημοπρασία έγινε δεκτό να διανεμηθούν. Αλλά κι αυτή η διαδικασία διανομής αντικειμενικά ωφέλησε αυτούς που είχαν ήδη την οικονομική δυνατότητα κι όχι αυτούς που είχαν ανάγκη απόκτησης και αυτοδύναμης παραγωγικής χρησιμοποίησης της γης, αν ληφθεί υπόψη η εξαθλίωση των αγωνιστών και των στρατιωτών της επανάστασης που άνηκαν κατά τη συντριπτική τους πλειοψηφία στον αγροτικό πληθυσμό.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)